

10. Про доступ до публічної інформації [Електронний ресурс] : Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI станом на 01 трав. 2015 р. // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>

11. Рішення Європейського суду з прав людини щодо доступу до інформації / за заг. ред. Т. С. Шевченко, І. Є. Розкладай. – К. : Москаленко О. М., 2014. – 200 с.

12. Методичні рекомендації щодо практичного впровадження Закону України “Про доступ до публічної інформації” / [Лациба М. В., Хмара О. С., Андрусів В. В. [та ін.] ; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. – 2-ге вид., допов. – К. : Агентство “Україна”, 2012. – 164 с.

13. Доступ до публічної інформації: найчастіші запитання та відповіді / за заг. ред. В. Андрусіва, Д. Котляра. – К., 2012. – 64 с.

14. Про практику застосування адміністративними судами законодавства про доступ до публічної інформації [Електронний ресурс] : Постанова пленуму Вищого адміністративного суду України від 29.09.2016 р. № 10 // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0010760-16>

15. Ehrmann M. Social value of public information. Testing the limits to transparency / M. Ehrmann, M. Fratzscher. – European Central Bank, 2007. – 42 p. – (Working paper series).

16. Службова інформація: порядок віднесення та доступу : практ. посібник / авт.-уклад.: О. Л. Огданська, В. В. Таран, В. В. Щербаченко ; за ред. Д. М. Слизьконіс. – К. : Центр політ. студій та аналітики, 2014. – 76 с.

17. Роз'яснення Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо віднесення публічної інформації до службової згідно із Законом “Про доступ до публічної інформації”, розроблені спільно з Експертною радою при Представникові Уповноваженого з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www1.ombudsman.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=4049:2014-10-01-07-37-36&catid=239:2014&Itemid=256

УДК 378:37.017.4(477)

А. О. Хмирова, ад'юнкт навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Проаналізовано проблему вдосконалення механізмів державного управління формуванням виховного простору вищого навчального закладу, який є динамічною, багаторівневою, соціальною системою, що функціонує на основі принципів цілісності, варіативної активності суб'єктів виховання. Визначено, що формування виховного

© А. О. Хмирова, 2017

Механізми державного управління

простору навчального закладу може бути досягнуто на основі розробки і реалізації цілісної концепції, що включає модель, критерії, показники і рівні оптимального розвитку, а також механізми формування виховного простору.

Ключові слова: механізми державного управління; державне регулювання виховного простору вищого навчального закладу; механізми формування виховного простору.

In the article the problem of improvement of mechanisms of public administration of the formation of educational space of a higher educational institution, which is a dynamic, multilevel social system that operates on the principles of integrity, variability and activity of the subjects of education, is analyzed. It is defined that the formation of the educational space of educational institution can be achieved through the development and implementation of a holistic concept which includes: model, criteria, indexes and levels of optimal development; mechanisms of the educational space formation.

The solutions of problems facing our country and changes that have occurred in our society require a deep understanding by the Ukrainian citizens and the system of public administration. The course taken for building a democratic society involves the necessity of formation in younger generation, who are the future of the country, high moral, socio-psychological and professional qualities. However, in the press and scientific literature there are controversial, ambiguous statements, causing debate and raising questions as to the forms of public administration of the process of patriotic education.

Patriotism is one of the most important, permanent values, inherent in all spheres of society and the state, it is the most important spiritual heritage of the personality, which characterizes the highest level of the person's development and is manifested in the self-realization for the benefit of the Fatherland.

Key words: mechanisms of state regulation; regulation of educational space of the higher educational establishment; mechanisms of educational space.

Постановка проблеми. Виконання завдань, що стоять перед нашою країною, потребує глибокого осмислення українськими громадянами та системою державного управління змін, які відбулися в нашому суспільстві. Курс на побудову демократичного суспільства передбачає необхідність формування покоління, яке підростає і за яким майбутнє країни, високих моральних, соціально-психологічних і професійно-діяльнісних якостей. Проте в пресі й науковій літературі до цього існує неоднозначне ставлення. Дискусії порушують питання, пов'язані з формами державного управління процесом виховання патріотизму.

Сучасне розуміння патріотизму характеризується варіативністю, різноманітністю і неоднозначністю. Проблема, що розглядається різними дослідниками в історичних, соціально-економічних і політичних умовах (шляхи її розв'язання), залежить від особистої громадянської позиції громадянина, ставлення до своєї Вітчизни, від використання різних сфер знань, а також духовного і морального клімату суспільства, його історичного коріння.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідною методологічною підставою для аналізу теоретичних конструктів вивчення проблем становлення механізмів

мів державного управління виховним простором вищого навчального закладу та формування стратегії патріотичного виховання стали підходи, розглянуті у наукових працях вітчизняних і зарубіжних дослідників [1–7].

Мета статті – аналіз державного управління процесом виховання патріотизму у вищих навчальних закладах України.

Виклад основного матеріалу. Патріотизм – одна з найбільш значущих, нескороминущих цінностей, властива всім сферам життя суспільства і держави, найважливіше духовне надбання особистості, характеризує вищий рівень її розвитку і виявляється в активній діяльній самореалізації на благо Вітчизни. Критеріями виховання патріотизму можуть бути такі аспекти: емоційний, діяльній, гностичний.

Механізм формування почуття патріотизму як державно-управлінська категорія розвивається на кількох рівнях (високому, середньому, низькому). Узагальнивши різні підходи до розуміння патріотизму, ми виділили істотні ознаки цього поняття.

По-перше, патріотизм з погляду його виникнення і формування розглядається як одне з найвищих почуттів, яке вперше з'являється в дитячому віці, розвивається і збагачується в соціальній, духовно-моральній сферах життя.

По-друге, розуміння вищого розвитку почуття патріотизму нерозривно пов'язане з його дієвістю, що в більш конкретному плані виявляється в активній соціальній діяльності, діях і вчинках, здійснюваних на благо Вітчизни.

По-третє, патріотизм як глибоко соціальне за своєю природою явище є не лише суттю життя суспільства, але й джерелом його існування і розвитку, виступає атрибутом життєздатності соціуму.

По-четверте, основним суб'єктом патріотизму виступає особистість, пріоритетним соціально значущим завданням якої є усвідомлення своєї історичної, культурної, національної, духовної та іншої належності до Батьківщини як вищого принципу, що визначає сенс і стратегію її життя, наповненого служінням Вітчизні.

По-п'яте, істинний патріотизм – у його духовності. Патріотизм як високе почуття, незамінна цінність і невичерпне джерело, найважливіший мотив соціально значущої діяльності якнайповніше виявляється в людині, соціальній групі, що досягла вищого рівня духовно-морального і культурного розвитку. Глибоко духовний у своїй основі патріотизм припускає безкорисливе, аж до самопожертвування, служіння Вітчизні, що є мірилом моральності в оцінюванні будь-якої соціальної діяльності, самого сенсу життя людини та її призначення.

Механізми формування патріотичного виховання – це початкове керівне становище, що відбиває вимоги законів і закономірностей процесу виховання та є нормою діяльності держави. У своїй сукупності механізми державного управління формують процеси виховання й визначають спрямованість, зміст, організацію і методику процесу виховання в навчальних закладах.

У принципах виховання сконцентровано в узагальненому вигляді багаторічний досвід, результати наукових досліджень цього процесу. Розуміння суті принципів державного виховного процесу, про які йдеться, тих законів і закономірностей процесу виховання патріотизму, які вони відбивають, дозволяє викладачам свідомо й творчо виконувати завдання виховання патріотизму, систематизува-

Механізми державного управління

ти й упорядковувати свою діяльність, здійснювати її науково обґрунтовано й упевнено досягати поставленої мети.

Слід ураховувати, що зв'язок механізмів державного управління і відбитих у них закономірностей (законів) складний. Конкретний принцип виховання патріотизму може відображати вимоги одного закону, якогось його положення або вимоги взаємодії декількох законів. Свідоме використання законів виховання патріотизму на практиці набуває форми різноманітних комбінацій.

Назвемо основні принципи-інваріанти, що визначають процес виховання патріотизму студентів вищих навчальних закладів:

- цілепокладання;
- гуманізація;
- демократизація;
- виховання патріотизму в колективі й через колектив;
- вимогливість, повага до студентів і турбота про них;
- опора на позитивне в особистості;
- єдність, узгодженість і спадкоємність виховних дій.

Ці принципи-інваріанти розроблені на основі наших теоретичних досліджень проблеми та конкретних результатів дослідження.

Розглянемо коротко зміст цих принципів.

Методологічну основу принципу цілепокладання становлять такі положення:

- а) усвідомлення того, як закон визначає спосіб і характер дій людини;
- б) цілі людини “породжені” об'єктивним світом і сприймають його;
- в) мета виховання патріотизму впливає на зміст і методику його виховання, на весь навчальний процес у вищому навчальному закладі;
- г) без чіткого усвідомлення мети будь-яка виховна діяльність неможлива.

Принцип цілепокладання відбиває закономірну, об'єктивну обумовленість виховання патріотизму, в основі якого лежать вимоги до захисників Вітчизни, відображені в документах з питань виховної роботи, виховання кадрів, у тому числі військових.

Послідовна реалізація цілей і завдань виховання патріотизму студентів у навчальних закладах передбачає перспективне і поточне планування роботи з виховання патріотизму.

Принцип гуманізації в процесі оновлення навчального закладу в умовах перебудови має на меті формування нового державного мислення, ключовим момент якого – завдання виховання патріотизму особистості. Гуманізація радикально змінює суть усіх компонентів цілісного навчального процесу виховання патріотизму, центром якого є студент.

Конкретизація цього принципу в умовах вищого навчального закладу припускає низку положень. Це насамперед вивчення й розвиток індивідуальних здібностей, схильностей майбутніх фахівців, забезпечення умов для виховання патріотизму протягом усього періоду навчання. Гуманізація навчального процесу у ВНЗ полягає в особливій формі відносин студента зі світом. Природна культура розгортається в навчальній діяльності як живий процес пошуку, відкриттів, винаходів, як історична драма ідей і людей, як взаємозв'язок і взаємовплив науки й техніки, економіки, господарювання, як усвідомлення глобальних проблем людського співтовариства.

Механізми державного управління

Механізми гуманізації навчання забезпечують звернення ВНЗ до світової культури, історії, духовних і загальнолюдських цінностей. Гуманізація реалізується за допомогою створення сприятливого стилю діяльності і спілкування у студентському колективі, для чого потрібне підвищення комунікативної культури викладача і культури спілкування студентів ВНЗ. У цілісному навчальному процесі з виховання патріотизму принцип гуманізації реалізується через індивідуалізацію режиму навчальних занять і позанавчальної діяльності.

Принцип демократизації – це зв'язок ВНЗ і суспільства, відображення в житті суспільства процесів перебудови, надійний механізм виховання, запорука розвитку процесів демократизації в суспільстві майбутнього.

Реалізація цього принципу в навчальному закладі означає:

– інформованість і безпосередню участь навчального колективу в подіях перебудови і в соціально-економічному житті країни;

– проведення студентських зборів на демократичних засадах спільно з викладачами.

Формування якісного відкритого навчального процесу дає:

• викладачеві:

– право вибору методів і форм виховання патріотизму з орієнтацією на кінцевий результат – забезпечення високого рівня вихованості патріотизму майбутніх фахівців і рівня культури мислення;

– можливість варіювати кількість годин на окремі теми всередині свого предмета, циклу;

– право на творчий експеримент і наукову роботу;

• студентам вищого навчального закладу:

– забезпечується можливість самовиховання патріотизму, самоосвіти, самостійної роботи в бібліотеці, архівах, музеях тощо;

– демократизація у позанавчальній діяльності забезпечується адаптацією головної державної стратегії виховання до цілей і завдань ВНЗ. Вона спрямована на забезпечення кожному студенту творчої позиції організатора колективних справ на користь Вітчизни й поліпшення життя;

– демократизація форм і методів навчально-виховного процесу забезпечується різноманітністю, варіативністю можливостей участі студентів у діяльності навчального закладу.

Принцип виховання в колективі і через колектив, де колектив виступає основним осередком суспільства, є не лише формою об'єднання людей для спільного виконання суспільно корисних завдань, він одночасно виступає вихователем. У колективі й через колектив швидше й усебічно пізнаються індивідуальні особливості його членів, їх здібності, інтереси, риси характеру, причини успіхів і недоліків у навчанні, дисципліні. Завдяки різноманіттю міжособистісних взаємин і контактів, духу змагання, взаємодопомозі в колективі прискорюється процес усебічного розвитку особистості кожного студента ВНЗ, він стає носієм ідей колективу, патріотом своєї країни. Колектив має таку потужну виховну силу, як громадська думка, критика і самокритика, а також можливість систематично, повсякденно впливати на кожного його члена, ставити до нього високі вимоги, здійснювати контроль за

його поведінкою. У колективі, зіставляючи особисті результати навчання, праці з результатами інших, кожному його членові дається можливість для об'єктивної оцінки самого себе, своїх досягнень і недоліків, наслідування прикладу передовиків, тобто самому ставати патріотом – захисником своєї Вітчизни.

Процес виховання патріотизму колективом визначається мірою його зрілості: цілеспрямованістю, активністю і бойовитістю, єдністю, взаємною вимогливістю.

При цьому поєднуються вимогливість до вихованців з повагою до особистої гідності студентів і турботою про них. Адже у Конституції зазначено: “Пошана особи, охорона прав і свобод громадян – обов'язок усіх державних органів, громадських організацій і посадовців”.

Справжня вимогливість характеризується шанобливим ставленням викладача до студента ВНЗ, його людської гідності. Вона ґрунтується на дотриманні статутних норм взаємин, норм педагогічної етики й такту, уважності і чуйності. Педагогічна вимогливість несумісна з черствістю, формалізмом, прискіпливістю, а тим більше з грубістю, що ображає особисту гідність людини.

Вимогливість дає виховний ефект тоді, коли вона справедлива, послідовна, неухильна, поширюється на всі сфери життя і діяльності студентів навчальних закладів. Вимога має поширюватися на всіх студентів ВНЗ, тобто викладач не може йти на поступки тим, хто через різні підстави намагається ухилитися від виконання його вимог.

Вимогливість має доводитися до можливої межі й підвищуватись відповідно до зростання інтелектуальних і фізичних сил, розвитку патріотизму студентів.

Справедлива навчальна та наукова вимогливість неможлива без вияву чуйності, турботи про студентів. Там, де піклуються про них, результати виховання патріотизму кращі.

Неодмінним у державному управлінні виховним процесом у вищому навчальному закладі є також принцип орієнтації на позитивне. У процесі виховної роботи зі студентами велике значення має врахування позитивних якостей особи і колективу. Звертаючись до позитивних сторін особистості студента, викладач розвиває у нього віру у свої сили, повагу до викладача і його дій, виховує в нього патріотичне ставлення до своєї Батьківщини.

Орієнтація на позитивне в людині зовсім не означає примирення з її недоліками. Прагнення помічати позитивне в людині допомагає успішніше боротися з негативними рисами характеру студента, викорінювати негативне з його свідомості й поведінки, спонукає до активної роботи над собою, щоб стати істинним патріотом своєї Вітчизни.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, принцип орієнтації на позитивне потребує всілякої підтримки не лише в окремій людині, але й у колективі.

Принцип єдності, узгодженості і спадкоємності виховних дій дозволяє збагатити виховний процес у навчальних закладах. Ця обставина потребує узгодження дій державних органів влади і керівництва вищих навчальних закладів та викладачів, які працюють безпосередньо зі студентами як в аудиторіях, так і в позааудиторних заходах, здійснюючи навчально-виховний процес, забезпечуючи виконання завдань щодо виховання патріотизму. Адже насамперед освітня установа, акуму-

люючи в собі кадрові, матеріальні і методичні ресурси, може й, очевидно, повинна виступати як деякий центр соціокультурного поля, що фокусує позитивні соціальні впливи на студента, захищає його від антисоціальних і антигуманних дій, підтримує психологічно, сприяючи гармонійному розвитку і самовихованню, та впроваджує механізми державного управління виховним процесом.

Список використаних джерел:

1. Єрмаков І. Г. Виховання життєдіяльності: моделі виховних систем / Єрмаков І. Г. – Х. : Основа, 2006. – 224 с.
2. Кириченко В. І. Виховний простір: сутність і технологія створення / В. І. Кириченко, Г. Г. Ковганич // Постметодика. – 2009. – № 2 (86). – С. 7–15.
3. Метаморфозы воспитания / под общ. ред. В. И. Астаховой. – Х. : Изд-во НУА, 2004. – 276 с.
4. Основні орієнтири виховання учнів 1–12 класів загальноосвітніх навчальних закладів України : програма / за ред. І. Бега. – К., 2007.
5. Приходченко К. Роль освітньо-виховного середовища у формуванні компетентісно орієнтованої особистості учнів / К. І. Приходченко // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки. – 2007. – Вип. 44. – С. 313–321.
6. Соколова Е. Гуманистические воспитательные системы вчера и сегодня (в описаниях авторов и исследователей) / Соколова Е. ; под ред. Н. Селивановой. – М. : Пед. об-во России, 1998. – 336 с.
7. Сорока Г. В. Сучасні виховні системи і технології / Сорока Г. І. – Х. : Основа, 2003.

УДК 502.13(438)

Jakub Gołoś, mgr inż. Wyższa Szkoła
Stosunków Międzynarodowych i Komunikacji
Społecznej w Chełmie
Ivan Parubchak, PhD in Public Zarządzanie,
szef Zarządzania i Administracji Publicznej
L'nazistowskiej-plan medycyny Uniwersytet
Weterynaryjnej i Biotechnologii HN im. SZ Gzhytsky

ZARZĄDZANIE EKOLOGIĄ W WYMIARZE EUROREGIONALNYM: DOŚWIADCZENIA EUROREGIONU NYSA

Przedmiotowy artykuł obejmuje prezentacje międzynarodowych instytucji zajmujących się współpracą transgraniczną ze szczególnym uwzględnieniem sfery ekologicznej.

Na przykładzie Euroregionu Nysa autor ukazuje relacje międzynarodowe w zakresie podejmowania decyzji zmierzających do poprawy ekologii. Dane statystyczne zawarte w tym artykule jednoznacznie wskazują, że głównym determinantem zmian jakościowych

© **Jakub Gołoś, Ivan Parubchak, 2017**